

6) CHRONOTOP DRAMATU A JEHO PROMĚNY

- kategorie *prostoru a času* jsou spolu spjaty → každá operace s časem se projeví i v prostorové konfiguraci hry
- vztah času a prostoru → Milan Lukeš = využívá termín „*chronotop*“ (původně zavedl Michail Bachtin pro román)
- termín *chronotop* → naznačuje bytostný vztah časových a prostorových relací, spojitost prostoru a času (když se čas v dramatu zahušťuje, prožitek prostoru se intenzifikuje)

několik různorodých, historicky stabilizovaných chronotopů dramatu:

1. *chronotop antické tragédie:*

- dodržuje *jednotu času a prostoru* → čas koncentrován do jednoho okamžiku, děj do jednoho konfliktu
- vytváří se tu napětí mezi veřejnou a soukromou částí prostoru → postavy vystupují před palác před chór, který reprezentuje obec = jde o drama celé obce X do pomyslného vnitřního prostoru paláce umístěny jen drastické akce (např. zpráva o oslepení Oidipa) → není to projev studu, ale platí, že evokativní líčení nás může zasahovat silněji než sebedokonalejší iluze (brutalita zprostředkovaná slovem nestrhne pozornost přímo na sebe, ale umožní zaměřit se na smysl činu, nikoliv na jeho vnější drastickou podobu)

2. *chronotop „cesta“* → prosazuje se od středověku – protikladný k chronotopu antické tragédie

- např. moralita *Everyman* – hlavní hrdina se vydává na svou cestu ke smrti
- dramatický prostor hry je poměrně abstraktní → hlavní rys: otevřenost, následnost jednotlivých částí cesty, která směřuje ke smrti a hrobu
- průběh cesty → stejně důležitý jako její výsledek → dramatické napětí je oslabeno, jednotlivé epizody cesty jsou relativně nezávislé, spojuje je jen postava putujícího hrdiny
- miráky a mystéria
- na to navazuje např. Shakespeare ve svých historických hrách
- moderní drama: např. expresionistické divadlo – tzv. Stationen-drama (pozdní Strindbergovy hry *Do Damašku* nebo *Hra snů*)

3. *chronotop klasicistního dramatu* → jen zdánlivě shodný s chronotopem antické tragédie

- časová struktura – velká blízkost velká x odstranění chóru mění i vnímání syžetového času
- čas dramatu klasicistního → dokonale jednotný, souvislý a zcela nepřerušovaný
- prostor → liší se: prostor privátní, veřejnosti nepřístupný interiér

4. *chronotop tzv. vesnického dramatu z konce 19. století* (*Maryša, Její pastorkyňa, Gazdina roba*)

- hry členěny do 3 nebo 5 dějství → oddělena většími časovými průrvami; samotná dějství jsou ale sevřená časově i jedním dějištěm
- čas a prostor → určeny konkrétně, v některých hrách málem udán i rok, kdy drama probíhá
- snaha zachytit pomocí charakteristických detailů co nejautentičtěji vesnické prostředí, počínaje vnější podobou přes obřady a zvyky a konče společenskými a etickými konvencemi

5. *chronotop analytického dramatu* → řada různých způsobů časoprostorové organizace

- tzv. analytická dramata Henrika Ibsena *Divoká kachna, John Gabriel Borkman* nebo *Rosmersholm* → koncentrace děje do několika málo hodin nebo dní (vše se odehrálo v minulosti, která je nyní zpřítomňována)
- vzhledem k významu minulosti v těchto hrách i prostor prosáknutý minulostí → „prostor s pamětí“ → často tajemné domy, na nichž jako by lpěla kletba (zejm. v *Borkmanovi* a *Rosmersholmu*) → interiéry pro postavy vězením, vykročit z nich ovšem znamená smrt
- významy, které čteme v prostorových charakteristikách hry, nacházíme i v rysech času

Pro rozšíření znalostí si nastudujte následující text (naleznete ho v příloze):
FREYTAG, Gustav. *Technika dramatu*. Praha, 1944